

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

**ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

Β' ΕΤΟΣ-Α' ΚΛΙΜΑΚΙΟ

“ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΧΩΡΑ ”

Επιβλέπων καθηγητής: Δημητρόπουλος Ανδρέας Γ.

**ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ
- Α.Μ. 1340200200926 -**

2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>Πρόλογος</u>	σελ. 3
<u>Κεφάλαιο Α</u>	
Η ελευθερία κινήσεως στο γενικότερο πλαίσιο της προσωπικής ελευθερίας.....	4
<u>Κεφάλαιο Β</u>	
Κατοχύρωση του δικαιώματος της κίνησης – Ελευθερία εισόδου και εξόδου.....	6
<u>Κεφάλαιο Γ</u>	
Περιορισμοί του δικαιώματος της κίνησης	
1. επί Ελλήνων	7
2. επί αλλοδαπών.....	10
α) Απέλαση.....	13
β) Έκδοση.....	14
3. Πρόσφυγες - Πολιτικόάσυλο.....	17
<u>Κεφάλαιο Δ</u>	
Η σημασία της ελευθερίας κινήσεως για τον άνθρωπο.....	20
<u>Περίληψη (Στην Ελληνική και Αγγλική γλώσσα)</u>	21
<u>Νομολογία</u>	22
<u>Βιβλιογραφία</u>	23

Πρόλογος

Στο πλαίσιο του μαθήματος των “Ατομικών και Κοινωνικών Δικαιωμάτων”, θεωρήθηκε απαραίτητη η ουσιαστική ενασχόληση με τα ζητήματα τα οποία πραγματεύεται η διδασκαλία του.

Ειδικότερα, το δικαίωμα της ελευθερίας της κίνησης ενός προσώπου φαντάζει ιδιαίτερα ενδιαφέρον και σημαντικό αν σκεφτεί άλλωστε κανείς ότι ακόμα και τα βρέφη μαθαίνουν γρήγορα να μιλούν και να περπατούν· πριν ακόμα δηλ. φτάσουν στην παιδική τους ηλικία, επιδιώκουν τη συνεννόηση και την ελευθερία τους. Ελευθερία να κινούνται, να φεύγουν και να έρχονται, όπως ακριβώς δηλ. και το δικαίωμα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία, το δικαίωμα να εισέρχεται κάποιος σε μία χώρα (ειδικότερα εδώ την Ελλάδα) και το δικαίωμα να την εγκαταλείπει όποτε εκείνος θέλει.

Είναι, λοιπόν, κατανοητή η ιδιαίτερα μεγάλη σημασία του δικαιώματος της εισόδου και εξόδου από τη χώρα (στο γενικότερο πάντα πλαίσιο της ελευθερίας της κίνησης) και ελπίζω ότι στις σελίδες που ακολουθούν η σημασία αυτή αποδίδεται με τον πλέον απλό και περιεκτικό τρόπο, ωστόσο όχι ελλειπή, ώστε να είναι κατανοητή και ενδιαφέρουσα.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Η ελευθερία κινήσεως στο γενικότερο πλαίσιο της προσωπικής ελευθερίας.

Στα πλαίσια του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας που αναγνωρίζει το Σύνταγμα, αλλά και η διεθνής πρακτική ανήκει το δικαίωμα της ελεύθερης κίνησης και εγκατάστασης των προσώπων σ' ένα τόπο. Η προσωπική ελευθερία κατοχυρώνεται στο άρθρ. 5 του Συντάγματος, αλλά ιδιαίτερα θα μας απασχολήσει εδώ το περιεχόμενο των διατάξεων των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου αυτού, αφού περιορίζονται στην φυσική ελευθερία του προσώπου και τις κυριότερες πλευρές της (βλ. παρακάτω), μιας και η προσωπική ελευθερία ως άμεση ελευθερία του προσώπου διακρίνεται από την ελευθερία αναπτύξεως της προσωπικότητας που καλύπτεται από την πρώτη παράγραφο του άρθρ. 5.

Οι τρεις κύριες πλευρές της φυσικής ελευθερίας είναι:

1 η απαγόρευση της δουλείας και της ειλωτείας (νομική κατοχύρωση του status libertatis)

2 η προσωπική ασφάλεια, που πραγματώνεται σε δύο φάσεις, της σύλληψης ή κράτησης και του ποινικού κολασμού (η πραγματική απόλαυση του status libertatis)

3 η ελευθερία κίνησης και εγκατάστασης, δηλ. η υπό στενή έννοια προσωπική ελευθερία που ως μόνο περιορισμό συναντά την απαγόρευση εισόδου ή εξόδου από τμήμα ή το σύνολο της χώρας, όπως σημειώνει ο Δαγτόγλου.

Την προσωπική ελευθερία κατοχυρώνει το Σύνταγμα για τα φυσικά πρόσωπα και άρα αυτά είναι τα υποκείμενά της. Η διατύπωση στο κείμενο του Συντάγματος είναι γενική και απόλυτη και ορίζει το απαραβίαστο της προσωπικής ελευθερίας (άρθρ. 5 § 3,εδ.1). Ισχύει η γενική ρήτρα του άρθρ. 5 §2, υποπαρ.1 του Συντάγματος για όλους όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια όπου κατοχυρώνεται η προσωπική ελευθερία σαν ένα πανανθρώπινο δικαίωμα και άρα φορείς του είναι και οι αλλοδαποί και οι ανιθαγενείς. Διακρίσεις επιτρέπονται μόνο αν είναι σύμφωνες με το διεθνές δίκαιο, ενώ διαφοροποιήσεις επιτρέπονται ως προς την ελευθερία κινήσεως και εγκαταστάσεως μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών.

Η ελευθερία κινήσεως και εγκατάστασης υπάγεται από το Σύνταγμα σε επιφύλαξη νόμου, παρ' ότι η κατοχύρωση εν γένει της προσωπικής ελευθερίας δεν τελεί υπό τέτοιου είδους επιφύλαξη, δηλ. δεν ανέχεται νομοθετικούς περιορισμούς, γεγονός που φαίνεται από τον χαρακτηρισμό "απαραβίαστη" που αποδίδεται σ' αυτήν.

Κατά την αναθεώρηση του 2001 καταργήθηκε το εδάφ γ' της τέταρτης παραγράφου του άρθρ. 5 και αναδιατυπώθηκε το εδάφ. β' ώστε η επιβολή ατομικών περιοριστικών μέτρων της ελευθερίας της κίνησης να είναι δυνατή "μόνο ως παρεπόμενη ποινή". Αναθεωρητικό έλλειμμα εμφανίζεται –αν και μαχητό –σύμφωνα με την κριτική της αναθεώρησης από το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, ως προς τα δικαιώματα των μεταναστών (αφού και αυτοί όπως αναφέρθηκε είναι φορείς της προσωπικής ελευθερίας) με δεδομένη την πρόταση από την Επιτροπή Αναθεώρησης της απελθούσης Βουλής για προσθήκη στο Συνταγματικό κείμενο άρθρου 5B με το εξής περιεχόμενο: "Οι αλλοδαποί που διαμένουν **νομίμως** στη χώρα απολαμβάνουν όλων των δικαιωμάτων που προβλέπονται στο Σύνταγμα, τις διεθνείς συμβάσεις και τους νόμους του κράτους και η άσκηση των οποίων δεν προϋποθέτει την ιδιότητα του Έλληνα πολίτη".

Κρίσιμη λέξη στο παραπάνω άρθρο ήταν το επίρρημα "νομίμως" ώστε οι αλλοδαποί που δεν βρίσκονται νόμιμα στην Ελλάδα να μην αποτελούν υποκείμενο κανενός

απολύτως δικαιώματος.

Αν και στην Ελλάδα η νομολογία τείνει στην δυνατότητα επιβολής περιορισμών στην προσωπική ελευθερία και άλλα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα για λόγους “δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος” η διεθνής τάση κινείται αντίθετα, όπως αποδεικνύει και η απόφαση C.C 89-289 του Συνταγματικού Συμβουλίου της Γαλλίας το 1990 όπου το δικαστήριο έκρινε ότι φορείς του δικαιώματος της υγείας είναι και οι ξένοι, έστω και παρανόμως ευρισκόμενοι στο γαλλικό έδαφος.

Στο συνέδριο για το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975/1986/2001 ειπώθηκε η άποψη ότι θα ήταν δυνατή ακόμα και η θέσπιση μιας “γενικής ρήτρας εξίσωσης των δικαιωμάτων των μεταναστών (ως προς τα θεμελιώδη δικαιώματα και των παρανόμων) προς εκείνα των Ελλήνων, με την εξαίρεση βέβαια των πολιτικών δικαιωμάτων με την εξής διατύπωση: “Οι αλλοδαποί που διαμένουν στην Ελλάδα απολαμβάνουν την ίδια προστασία των θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων με τους Έλληνες πολίτες, με την επιφύλαξη του νόμου, σε περίπτωση ειδικού συμφέροντος”. Η ρύθμιση αυτή θα επέτρεπε την διαφοροποίηση αλλοδαπών και πολιτών, μόνο όμως κατ’ εξαίρεση, όποτε απαιτείται από το δημόσιο συμφέρον.

Η προσωπική ελευθερία στην πιο καίρια σημασία του όρου, “την ελευθερία της κίνησης”, κατοχυρώνεται συνταγματικά στις διατάξεις των αρύ. 5 και 6 του Συντάγματος του 1975, προεκτείνεται και στα υπόλοιπα όμως άρθρα του Συντάγματος, τα οποία απεικονίζουν ανάγλυφα το πλέγμα των ατομικών και κοινωνικών (άρθρα 4-25) δικαιωμάτων που η έννομη τάξη της χώρας πρέπει να εξασφαλίζει σε κάθε άνθρωπο που βρίσκεται μέσα στα όρια της ελληνικής επικράτειας, Έλληνα, αλλοδαπό ή χωρίς ιθαγένεια (άρθ. 5 § 2 του Συντάγματος).

Ένα πρόσωπο είναι ελεύθερο όχι μόνο όταν δεν συλλαμβάνεται και δεν κρατείται αυθαίρετα αλλά και όταν μπορεί να κινείται ελεύθερα και να διαμένει και να εγκαθίσταται όπου θέλει. Η κατοχύρωση αυτής της ελευθερίας στο ελληνικό Σύνταγμα αφορά μόνο την κίνηση και εγκατάσταση Ελλήνων πολιτών και ξένων υπηκόων στην Ελλάδα και όχι άλλες χώρες.

Τα καίρια ζητήματα που παρουσιάζει η ελευθερία κινήσεως είναι εκείνα της εισόδου στην χώρα και της εξόδου από αυτήν καθώς και ιδιαίτερα ζητήματα που αναφέρονται στην κατοχύρωση του δικαιώματος κίνησης και εγκατάστασης στους αλλοδαπούς.

Η σημασία του δικαιώματος εξόδου από μία χώρα και εισόδου σ’ αυτήν είναι τόσο πρακτική όσο και συμβολική. Επιτρέπει στην χώρα να ανοίγει τους ορίζοντές της, να δέχεται νέες πολιτιστικές και πολιτισμικές επιρροές, κεφάλαια και ανθρώπους –δεν γίνεται έτσι μια χώρα ερμητικά κλειστή, σαν στρατόπεδο συγκέντρωσης, σαν μια χώρα όμοια με την πόλη της αρχαίας Σπάρτης. Έτσι διασφαλίζεται το επίπεδο της ελευθερίας και της δημοκρατίας σε μία χώρα. Ωστόσο η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος έγινε για πρώτη φορά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, κάτι που ίσως οφείλεται στην ενδοστρέφεια που έφερε η επικράτηση του εθνικισμού στον 19^ο και 20^ο αιώνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Κατοχύρωση του δικαιώματος της κίνησης-Ελευθερία εισόδου και εξόδου

Το δικαίωμα της ελευθερίας της κίνησης που περιλαμβάνει το ειδικότερο δικαίωμα εισόδου στη χώρα και εξόδου από αυτήν αποτελείται ως προς το συνταγματικό της περιεχόμενο από :

- ✓ την απαγόρευση ατομικών διοικητικών μέτρων περιοριστικών της ελευθερίας κίνησης και εγκατάστασης κάθε Έλληνα (άρθ. 5 §4 εδ.1 του Συντάγματος)
- ✓ την διακήρυξη της ελευθερίας αυτής κάθε Έλληνα (που απορρέει από την παραπάνω απαγόρευση) και
- ✓ βάσει της διάταξης του άρθ. 5 § 4, εδ 2 εξαιρέσεις από την απαγόρευση επιβολής ατομικών διοικητικών περιοριστικών μέτρων.

Αυτή η συνταγματική κατοχύρωση δεν καλύπτει τους αλλοδαπούς, παρά μόνον τους Έλληνες· μόνο η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας απαγορεύεται (βλ. Κεφάλαιο Γ, 2-β). “Η κατοχύρωση της ελευθερίας της κίνησης στο άρθ. 5 § 2, υποπαρ.1 “αδιακρίτως εθνικότητας”, αφορά μόνο την προσωπική ασφάλεια και δεν εκτείνεται στην ελευθερία κίνησης και εγκατάστασης αλλοδαπών στην Ελλάδα”, όπως σημειώνει ο Δαγτόγλου.

Κατά την είσοδο και έξοδο από τη χώρα, οι περιορισμοί που μπορεί να τεθούν ανάγονται στο απαραβίαστο της κυριαρχίας της Χώρας και στην έννοια της ιθαγένειας. Έτσι κατά το άρθ.2 του ν. 4310/1929 περί αλλοδαπών απαγορεύεται η είσοδος αλλοδαπού στην Ελλάδα που δεν έχει στην κατοχή του θεωρημένο διαβατήριο, ενώ κατά το άρθ. 5 §1, εδ.1 του ίδιου νόμου απαγορεύεται για τους Έλληνες υπηκόους η άρνηση εισόδου τους στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Περιορισμοί του δικαιώματος της κίνησης

1. Επί Ελλήνων

Αν και κατ' αρχήν το Σύνταγμα απαγορεύει την επιβολή ατομικών διοικητικών μέτρων περιοριστικών της ελευθερίας κίνησης και εγκατάστασης, όπως και της ελευθερίας εισόδου και εξόδου από τη χώρα για τους Έλληνες, το συνταγματικό κείμενο διατηρεί επιφύλαξη νόμου σύμφωνα με την οποία είναι δυνατή η επιβολή ποινής, ως παρεπόμενης και μόνο. Τα ατομικά διοικητικά μέτρα που περιορίζουν την ελευθερία κίνησης κατ' αρχήν απαγορεύονται αλλά η νομολογία επιβάλλει την απαγόρευση αυτήν όχι μόνο στην διοίκηση αλλά και στον νομοθέτη. Το ΣτΕ συνάγει ότι ο νομοθετικός περιορισμός της ελευθερίας κινήσεως είναι μόνο τότε αντισυνταγματικός, αν ο νόμος αναθέτει στα διοικητικά όργανα δέσμια μόνο αρμοδιότητα.

Ωστόσο, όταν τα μέτρα αυτά επιβάλλονται, επιστήμη και νομολογία δέχονται ότι οι νομοθετικοί περιορισμοί πρέπει να είναι γενικοί και αντικειμενικοί, δηλ. ο νομοθέτης οφείλει να ορίσει κατά τρόπο γενικό και αντικειμενικό τις προϋποθέσεις έκδοσης ατομικών περιοριστικών μέτρων ώστε αυτή (η έκδοση) να γίνεται από το διοικητικό όργανο κατά δέσμια αρμοδιότητα, εφόσον διαπιστωθεί ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτές. Γι' αυτό το λόγο και είναι αντισυνταγματικές (κατά τον Χρυσόγονο) οι διατάξεις (άρθ.1, ν. 395/1976, ν. 1882/1990, άρθ.21 §7 ν. 1902/1990) που προβλέπουν ότι απλώς επιτρέπεται η απαγόρευση εξόδου από τη χώρα, των οφειλετών του Δημοσίου και του ΙΚΑ, καθώς και των διαχειριστών, διευθυνόντων συμβούλων κλπ. Σχετική είναι η νομολογία του ΣτΕ, η οποία στην απόφ. 1545/95 ορίζει ότι "οι διατάξεις των ν. 1902/1990, 1882/1990 και 375/1976 κατά το μέρος που θεσπίζουν **απαγόρευση εξόδου** από τη χώρα, οφειλετών του ΙΚΑ, κατέστησαν ανίσχυρες, μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Μάαστριχτ (1/11/1993) – που επιτρέπουν, ειδικά για την εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή προστίμων, την νομοθετική λήψη μέτρων μόνον ως προς τη χρήση αγαθών του οφειλέτου- και δεν μπορούν πλέον να παράσχουν νόμιμο έρεισμα στις προσβαλλόμενες πράξεις. Σύμφωνα με την απόφ. 1545/1995 του ΣτΕ το μέτρο απαγορεύσεως εξόδου από τη Χώρα για χρέη προς το Δημόσιο δεν αντίκειται στο άρθ. 5 της ΕΣΔΑ, αφού αυτό αφορά μόνον περιπτώσεις στέρησης της ελευθερίας διασπλήψεως ή κράτησης (ΣτΕ 2565/1990).

Στο άρθ.12 § 2 του ΔΣΑΠΔ προβλέπεται ότι "καθένας είναι ελεύθερος να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της δικής του", άρα οι διατάξεις περί απαγορεύσεως εξόδου είναι και αντισυνταγματικές και αντίκειται στις διεθνείς συμβάσεις.

Η μη εκπλήρωση φορολογικών υποχρεώσεων δεν έχει κριθεί ως νόμιμος λόγος απαγορεύσεως εξόδου από τη χώρα, καθώς κατά τη διάρκεια των προπαρασκευαστικών του ΔΣΑΠΔ, απορρίφθηκε από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Η.Ε., το ενδεχόμενο περιορισμού της ελεύθερης αποδημίας για λόγους σχετικούς γενικότερα με την οικονομική και κοινωνική ευημερία της χώρας. Επομένως κάθε διάταξη εθνικού νόμου περί απαγορεύσεως εξόδου από τη χώρα των οφειλετών του Δημοσίου, είτε παρέχει διακριτική ευχέρεια σε διοικητικό όργανο είτε όχι, είναι πλέον ανεφάρμοστη κατά το άρθ. 28 §1 του Συντάγματος βάσει του οποίου κυρώνεται η συνθήκη.

Περιορισμοί του δικαιώματος αυτού επιτρέπονται σύμφωνα με το άρθρ. 12 § 3 του ΔΣΑΠΔ, μόνο αν είναι απαραίτητοι “για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας, των χρηστών ηθών ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Γίνεται επομένως κατανοητό ότι η απαγόρευση αυτή δεν είναι απόλυτη · και το ίδιο το Σύνταγμα προβλέπει εξαιρέσεις για λόγους :

- υγειονομικούς και
- λόγους διώξεως και πρόληψης αξιόποινων πράξεων.

Τα ατομικά διοικητικά μέτρα μπορούν να ληφθούν είτε απ’ ευθείας από τον νομοθέτη είτε βάσει γενικών νομοθετικών κανόνων κατά διακριτική ευχέρεια από τη Διοίκηση ή άλλο όργανο που ορίζει το Σύνταγμα .

Υπό ομαλές συνθήκες ο νομοθέτης μπορεί να προβλέψει :

- ⊕ απαγόρευση εξόδου ως συνέπεια ποινικής δίωξης με πράξη του εισαγγελέα (απαραίτητο είναι να ληφθεί υπόψη η αρχή της αναλογικότητας ως προς την πράξη του δράστου και την επιβολή του μέτρου)
- ⊕ μέτρα που επιβάλλονται για την προστασία της δημόσιας υγείας ή της υγείας νοσούντων ατόμων

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις ανάγκης ο νόμος μπορεί να εξουσιοδοτήσει τη λήψη ατομικών διοικητικών μέτρων εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις :

- εξαιρετική περίπτωση ανάγκης
- να πρόκειται για την πρόληψη αξιόποινης πράξης (τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας ως προς την πράξη του δράστη και την ποινή που επιβάλλεται) και
- να προϋπάρχει δικαστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου.

Ακόμα, την ελευθερία εξόδου περιορίζει και η απαίτηση προηγούμενης έκδοσης διαβατηρίου –η οποία σύμφωνα με τα παραπάνω δεν είναι δυνατό να γίνεται κατά διακριτική ευχέρεια της Διοίκησης αφού κάθε Έλληνας πολίτης έχει υπό το ισχύον Σύνταγμα έννομη αξίωση εκδόσεως διαβατηρίου για απεριόριστα ταξίδια στο χρονικό πλαίσιο της ισχύος του διαβατηρίου. Επομένως, είναι αντισυνταγματική, κατά τον Χρυσόγονο, η διάταξη του άρθρ. 3 του ν. 2363/1953, η οποία δίνει στη Διοίκηση τη δυνατότητα αρνήσεως έκδοσης διαβατηρίου “για λόγους δημόσιας τάξης ή συμφέροντος”. Επίσης αντισυνταγματική, για τον ίδιο λόγο είναι η εξάρτηση μετάβασης των κληρικών στο εξωτερικό, από άδεια της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου ή του οικείου αρχιερέως (άρθρ.56 ν. 590/1977).

Το περιεχόμενο των περιοριστικών μέτρων, ωστόσο, δεν μπορεί να συνίσταται σε αναγκαστική απομάκρυνση ενός προσώπου από τον τόπο κατοικίας ή διαμονής του και αναγκαστική εγκατάστασή του σε ορισμένο τόπο, τον οποίο δεν επιτρέπεται να εγκαταλείψει, αλλά αντίθετα στον τόπο αυτό υποχρεούται να ζει υπό καθεστώς “οργανωμένης διαβίωσης”. Η πρακτική αυτή προβλεπόταν ρητά στο Σύνταγμα του 1927 (ενώ δεν αναφερόταν στα Συντάγματα του 1864, 1911 και 1952) με τον όρο “διοικητική εκτόπιση” και έως τότε θεωρείτο συνταγματική από την πάγια νομολογία , με την αιτιολογία ότι δεν πρόκειται για ποινή αλλά για προβλεπόμενο από νόμο περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας.

Η εξαίρεση του άρθρ. 5 §4, εδ.2 προβλέφθηκε για την κάλυψη και ρύθμιση της εκτόπισης, ωστόσο δεν κατάφερε να αποκαταστήσει την αντισυνταγματικότητα που την

χαρακτηρίζει. Μπορεί μόνο να επιβληθεί, ως παρεπόμενη ποινή, η απαγόρευση κίνησης και εγκατάστασης σε ορισμένη γεωγραφική περιοχή ή/και η απαγόρευση εξόδου από τη χώρα.

Περιορισμοί, ωστόσο, δεν χωρούν όταν πρόκειται για την είσοδο Ελλήνων πολιτών στην ελληνική επικράτεια, καθώς αυτή αποτελεί άμεση απόρροια της έννοιας της ιθαγένειας, κατά το άρθ.4 § 3 του Συντάγματος. Το δικαίωμα στην ιθαγένεια είναι ανεξαιρέτο· διατυπωμένο τόσο στο Ελληνικό Σύνταγμα, όσο και στις διεθνείς διακηρύξεις (άρθ. 132 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο Διεθνές Σύμφωνο περί Ατομικών Δικαιωμάτων και στο Τέταρτο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ).

Για την άσκηση του δικαιώματος εισόδου στη Χώρα δεν είναι απαραίτητη η κατοχή διαβατηρίου, αν και αυτό αποτελεί πλήρη απόδειξη της ελληνικής ιθαγένειας. Σε περίπτωση όμως αμφισβήτησης ή απώλειας, το βάρος αποδείξεως της ελληνικής ιθαγένειας φέρει η ελληνική Διοίκηση. Μόνοι περιορισμένοι πραγματικά είναι εκείνοι που τελούν υπό προσωπική κράτηση και όσοι εκτίουν στερητική της ελευθερίας ποινή.

Κάποιοι περιορισμοί που υφίστανται οι πολίτες (και οι οποίοι επενεργούν είτε άμεσα, είτε επιβάλλονται βάσει του νόμου με δικαστική απόφαση ή με ατομικά διοικητικά μέτρα), ανήκουν στο πλαίσιο του γενικότερου δικαιώματος της ελευθερίας της κίνησης η οποία, ενώ πρέπει να γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο (οπωσδήποτε), σε οποιοδήποτε χώρο (οπουδήποτε) και σε κάθε χρόνο (οποτεδήποτε), μπορεί να περιοριστεί· σε ορισμένο τόπο με την παρεμπόδιση εισόδου και κυκλοφορίας σε συγκεκριμένη περιοχή, όπως το άρθ. 73 του ΠΚ που απαγορεύει τη διαμονή σε ορισμένο τόπο για λόγους δημόσιας τάξης ή ακόμη η απαγόρευση κυκλοφορίας συγκεκριμένων οχημάτων (όπως συμβαίνει με τον περιορισμό στην περιοχή του “δακτυλίου” με την κυκλοφορία μονών και ζυγών) σε ορισμένες μέρες και ώρες.

Το Σύνταγμα μόνο σε μία περίπτωση αναγνωρίζει απ’ ευθείας χωρικό περιορισμό· πρόκειται για την απαγόρευση εισόδου γυναικών στο Άγιο Όρος και εγκατάστασης εκεί ετεροδόξων, σχισματικών (και γενικά ετεροθρήσκων).

Η απαγόρευση δικαιπραξιών, που αφορούν ακίνητα σε παραμεθόριες περιοχές χωρίς ειδική άδεια αποτελεί, κατά τον Δαγτόγλου, αντισυνταγματική προσβολή του πυρήνα της ελευθερίας εγκαταστάσεως. Η γενική απαγόρευση αποτελεί κανονιστική πράξη αντικείμενη στον πυρήνα της ελευθερίας εγκαταστάσεως. Η άρνηση χορήγησης άδειας από την άλλη, αποτελεί “ατομικό διοικητικό μέτρο” που είναι αντισυνταγματικό γιατί δεν εκπληρώνει τις προϋποθέσεις του άρθ. 5 § 4 του Συντάγματος.

Η ελευθερία εξόδου περιλαμβάνει τόσο την προσωρινή αποδημία, όσο και την οριστική μετανάστευση· τα κίνητρα του συγκεκριμένου προσώπου είναι αδιάφορα. Αναγκαστική αποδημία δεν μπορεί να επιβληθεί στους Έλληνες πολίτες, αφού το δικαίωμα παραμονής τους στην Ελλάδα απορρέει από την ελληνική τους υπηκοότητα. Η έξοδος τους από τη Χώρα απόκειται στη δική τους θέληση, ενώ έκδοση ή απέλαση Ελλήνων πολιτών δεν επιτρέπεται (αντίθετα βλ. παρακάτω, περί αλλοδαπών).

2. Επί αλλοδαπών

Κάθε κράτος, στα πλαίσια ασκήσεως των εθνικών κυριαρχικών του δικαιωμάτων, έχει την ευχέρεια να δέχεται στο έδαφος του αλλοδαπούς αλλά δεν δεσμεύεται ως προς την υποδοχή ή τον αποκλεισμό εισόδου σε πρόσωπα που δεν είναι πολίτες του· ενώ συγχρόνως ρυθμίζει και τις προϋποθέσεις εισόδου και παραμονής αλλοδαπών στο έδαφός του. Όμως, από τη στιγμή εισόδου κάποιου στα όρια της ελληνικής επικράτειας, η έννομη τάξη κάθε χώρας επιβάλλεται να εξασφαλίζει σε κάθε άνθρωπο, Έλληνα, αλλοδαπό ή χωρίς ιθαγένεια, τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα που προβλέπονται από το Σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις. Ειδικότερα στο Γενικό Σχόλιο που εξέδωσε το 1986 η Επιτροπή το Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), αναφέρονται τα δικαιώματα που έχουν οι εισελθόντες σε μία χώρα, είτε αυτό έγινε νόμιμα, είτε έγινε παράνομα. Πάντως για τους πολίτες της Ε.Ε. δεν γίνονται σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό-Κοινοτικό δίκαιο, διακρίσεις μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών ως προς την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Παραπάνω αναφερθήκαμε στους περιορισμούς που επιβάλλονται στους Έλληνες υπηκόους κατά την είσοδο και έξοδο από τη χώρα· η απαγόρευση, ωστόσο, επιβολής ατομικών περιοριστικών διοικητικών μέτρων κατά το άρθ. 5 § 4 του Συντάγματος δεν ισχύει για τους αλλοδαπούς. Η φράση “αδιακρίτως εθνικότητας” στο άρθ. 5 § 2, υποπαρ.1 αφορά μόνο στην προσωπική ασφάλεια. Επομένως επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια¹ της Διοικήσεως, με νομοθετική πρόβλεψη ή εξουσιοδότηση, να περιορίσει και ατομικά την ελευθερία εισόδου, παραμονής, κινήσεως, εγκατάστασης και εξόδου των αλλοδαπών.

Ως προς την είσοδο μη Ελλήνων υπηκόων στην Ελλάδα οι περιορισμοί αφορούν δύο κατηγορίες :

- τους αλλοδαπούς και
- τους ανιθαγενείς και τους πρόσφυγες (βλ. παρακάτω αριθμ.3)

Το ζήτημα εισόδου των αλλοδαπών ρυθμίζεται από τον νόμο 2910/2001· σύμφωνα με το άρθ. 5 για την είσοδό τους είναι απαραίτητη η κατοχή θεωρημένου διαβατηρίου από την ελληνική προξενική αρχή. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας η προϋπόθεση της θεωρήσεως έχει καταργηθεί, βάση της Συνθήκης Σένγκεν (Schengen) - στην οποία η Ελλάδα συνεβλήθη στις 6/11/1992 , και αρκεί η επίδειξη απλού δελτίου ταυτότητας. Το ίδιο ισχύει και για κάποια κράτη εκτός Ε.Ε. Σύμφωνα με το άρθ. 17 της Συνθήκης τα κράτη επιδιώκουν την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, την εναρμόνιση των περιορισμών και των απαγορεύσεων και την παρεμπόδιση της παράνομης μετανάστευσης.

Η πάγια διεθνής νομοτεχνική πρακτική, το ΔΣΑΠΔ και η εσωτερική νομοθεσία προβλέπουν αναγκαίους περιορισμούς κάποιων ατομικών δικαιωμάτων ως προς όλους, όταν αυτοί (οι περιορισμοί) αποτελούν αναγκαία μέτρα σε μία δημοκρατική κοινωνία για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια και τάξη και τη δημόσια υγεία, τα χρηστά ήθη ή και τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του άλλου.

Στο πλαίσιο ενός πολιτικού συστήματος, όπως σημειώνει ο Δ. Μπελαντής, όπου βιώνεται η πολιτική τρομοκρατία “ως απειλή για τη φιλελεύθερη δημοκρατία, ως μια

¹ Ο νομοθέτης εμφανίζεται πιο ελεύθερος έναντι των αλλοδαπών σε σχέση με τους ημεδαπούς, δηλαδή η διοίκηση δεν έχει πάντοτε ανάγκη νομοθετικής βάσης.

εστία διαρκούς αποδυνάμωσης και δυνητικής καθολικής προσβολής του πολιτεύματος”, έχει ιδιαίτερη σημασία ως προς τη διατήρηση του αισθήματος ασφάλειας των μελών της κοινωνίας και την ανάδειξη του ενδεχομένου καίριας προσβολής σημαντικών εννόμων αγαθών και δικαιωμάτων, ιδίως του δικαιώματος στη ζωή στην καθημερινή πραγματικότητα, η είσοδος αλλοδαπών σε μία χώρα καθώς αυξάνεται ο κίνδυνος, δεδομένης της στατιστικής πραγματικότητας για αύξηση της εγκληματικότητας, στη χώρα αυτή, αλλά κυρίως λόγω των τελευταίων τρομοκρατικών επιχειρήσεων, ώστε οι αλλοδαποί να καταστούν οι πλέον υποκείμενοι στους περιορισμούς που θέτουν τα αντιτρομοκρατικά μέτρα.

Σύμφωνα με τον ν. 4310/1929, η είσοδος αλλοδαπού όφειλε να απαγορευθεί κατά το στάδιο αφίξεως στην Ελλάδα στις εξής περιπτώσεις :

- Ⓜ αν ο αλλοδαπός είναι φρενοβλαβής ή πάσχει από μολυσματική νόσο
- Ⓜ αν έχει καταδικασθεί στην αλλοδαπή για έγκλημα αναφερόμενο στις συνθήκες περί εκδόσεως
- Ⓜ αν έχει προγενεστέρως απελαθεί από την Ελλάδα
- Ⓜ αν δεν έχει τα αναγκαία μέσα για τη συντήρηση αυτού και της οικογένειάς του
- Ⓜ αν δεν έχει άδεια εργασίας και ήλθε στην Ελλάδα προς αναζήτηση εργασίας
- Ⓜ αν θεωρείται ύποπτος για την ασφάλεια του κράτους
- Ⓜ ύστερα από απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών “για λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος” για απαγόρευση διαμονής που θα ισοδυναμούσε με απαγόρευση εισόδου.

Ο νόμος επιτρέπει στη Διοίκηση την απαγόρευση με προεδρικό διάταγμα μόνιμης εγκατάστασης ή προσωρινής διαμονής αλλοδαπών σε ορισμένες περιφέρειες ή πόλεις του κράτους, κάτι που δεν έχει συμβεί ως τώρα –άλλωστε το Ευρωπαϊκό –Κοινοτικό δίκαιο έχει διευρύνει πολύ το δικαίωμα εγκαταστάσεως. Ως προς την απαγόρευση απόκτησης ακίνητης περιουσίας από αλλοδαπούς σε παραμεθόριες περιοχές, αυτός ο περιορισμός δεν αντίκειται στο Σύνταγμα (αν και μπορεί να αντίκειται στο Ευρωπαϊκό-Κοινοτικό δίκαιο όταν πρόκειται για κοινοτικούς αλλοδαπούς).

Τα άρθ. 39 και 40 του ν. 2910/2001 διασφαλίζουν επιπλέον δικαιώματα για τους αλλοδαπούς που εισέρχονται και διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα: έτσι ασφαλιζονται στους οικείους ασφαλιστικούς οργανισμούς και απολαμβάνουν τα ίδια ασφαλιστικά δικαιώματα με τους ημεδαπούς, ενώ ισχύουν και εφαρμόζονται και γι’ αυτούς οι διατάξεις του ν.δ. 57/1973 για την κοινωνική προστασία

Οι ανήλικοι αλλοδαποί έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση υπό προϋποθέσεις και οι αποφοιτήσαντες της δευτεροβάθμιας, δικαίωμα στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ενώ υπάγονται στην υποχρέωση ελάχιστης σχολικής φοίτησης.

Το άρθ. 28 του ν. 2910/2001 προβλέπει χάριν του δικαιώματος της οικογενειακής συνένωσης, την είσοδο και εγκατάσταση στη χώρα των μελών της οικογένειας του αλλοδαπού που ζει νόμιμα στην Ελλάδα επί δυο τουλάχιστον χρόνια.

Σχετική με αυτά τα δικαιώματα είναι η απόφαση 2400/2000 του Δ΄ τμήματος του ΣτΕ², περί της άδειας παραμονής των αλλοδαπών και έχει να κάνει με Ουκρανίδα, σύζυγο Έλληνα η οποία υπέβαλε αίτηση παραμονής στη χώρα που δεν έγινε δεκτή από τη Διοίκηση με το σκεπτικό της μη ύπαρξης πραγματικής συμβίωσης. Η απόρριψη

² ΣτΕ 2400/2000, Τμήμα Δ΄, Το Σύνταγμα (Το Σ) 2/2001, σελ. 363

ακυρώθηκε αφού αυτό δεν αποδείχθηκε. Η πραγματική συμβίωση είναι το κριτήριο βάσει του οποίου αποφασίζεται η παραμονή ή όχι του αλλοδαπού συζύγου στην Ελλάδα και αυτό εν όψει του φαινομένου των εικονικών γάμων που όχι σπάνια συνάπτονται με σκοπό το λόγο αυτό.

Βέβαια, το δικαίωμα για παραμονή στη χώρα αλλοδαπού συζύγου αντανakλά το δικαίωμα των Ελλήνων και Ελληνίδων να επιλέξουν ελεύθερα αλλοδαπή (-ό) σύζυγο και να εξασφαλίσουν κοινή διαβίωση. Ο συναφής δικαστικός έλεγχος σκοπό έχει να ισορροπήσει τα ανωτέρω συνταγματικά δικαιώματα και να διασφαλίσει το δημόσιο συμφέρον.

Στην αποτροπή της διάσπασης του οικογενειακού δεσμού οδηγεί τόσο το Σύνταγμα όσο και το διεθνές δίκαιο· χαρακτηριστικές περιπτώσεις συνιστούν οι διατάξεις των άρθ.8 και 12 ΕΣΔΑ, άρθ. 23-24 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα και του άρθ.6 της European Agreement On Transfer of Responsibility for Refugees καθώς και άρθ. 19 §6 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (ν. 1426/1984).

Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθ. 10 και 11 του Κανονισμού 1612/68 τα πρόσωπα της οικογένειας του κοινοτικού μετανάστη, που εξαρτώνται οικονομικά από αυτόν, έχουν δικαίωμα να εγκαθίστανται και να εργάζονται στην χώρα που τον φιλοξενεί, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους , δηλαδή και αν προέρχονται από τρίτες, μη κοινοτικές χώρες.

Στα αρθ.2 § 2 του Δ΄ Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, 12 § 2 ΔΣΑΠΔ και 13 § 2 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου περιέχεται η φράση : “καθένας είναι ελεύθερος να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα”, θεμελιώνεται δηλ. ως αναγνωρισμένος κανόνας του διεθνούς δικαίου το δικαίωμα εξόδου από τη Χώρα, το οποίο κατοχυρώνεται στο πλαίσιο της προσωπικής ελευθερίας, στο άρθ.5 § 3 του Συντάγματος. Αλλά και ως κανόνας του διεθνούς δικαίου αποτελεί εσωτερικό δίκαιο κατά το άρθ.28 § 1 που κυρώνει τις διεθνείς συμβάσεις στις οποίες συμμετέχει η Ελλάδα.

Αρα η έξοδος των αλλοδαπών είναι κατ’ αρχήν ελεύθερη· υπόκειται μόνον, όπως και η είσοδος, στον αστυνομικό έλεγχο των διαβατηρίων (ή του δελτίου ταυτότητας).

Απαγόρευση της εξόδου είναι δυνατή μόνο κατ’ εξαίρεση και μόνον “όταν και όπως νόμος ορίζει”. Σύμφωνα με τον ν. 4310/1929 οι αρμόδιες αρχές μπορούν να απαγορεύσουν την έξοδο αλλοδαπών εάν “η αναχώρησή τους κρίνεται επιζήμια για τα συμφέροντα του κράτους”, δηλ. όταν η παρουσία του είναι απαραίτητη για τη διεκπεραίωση μιας υπόθεσης (π.χ. ιατρικών εξετάσεων στο πλαίσιο πρόληψης επιδημιών). Ωστόσο, η έκταση εφαρμογής αυτής της διάταξης είναι μικρή και αποτελεί την εξαίρεση στον κανόνα που θέλει κάθε αλλοδαπό, ο οποίος

- δεν τελεί υπό προσωπική κράτηση ή προσωπική κράτηση και
- δεν εκτίει στερητική της ελευθερίας ποινή,

να έχει το δικαίωμα να εγκαταλείψει την Ελλάδα οποτεδήποτε.

Εκ του νόμου υποχρέωση εξόδου από τη Χώρα έχει ο αλλοδαπός όταν λήξει η προθεσμία της άδειας παραμονής εκτός αν εγκαίρως την ανανεώσει. Η μη έγκαιρη αναχώρηση του αλλοδαπού από το έδαφος της Χώρας επιφέρει τιμωρία και πιθανή απέλαση.

α) Απόλαση³

Για χάρη της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, της δημόσιας υγείας ενός κράτους και στα πλαίσια ασκήσεως της εθνικής κυριαρχίας του, θεμελιώνεται το δικαίωμα του κράτους να απελαύνει αλλοδαπούς οι οποίοι κρίνονται ως ανεπιθύμητοι στο έδαφός του (όμοιο με το δικαίωμα του κράτους να μην δέχεται αλλοδαπούς στο έδαφός του) καθώς και η υποχρέωση του αλλοδαπού να εγκαταλείψει τη Χώρα αν κάτι τέτοιο διαταχθεί με ατομική διοικητική πράξη ως μέτρο ασφάλειας ή με απόφαση ποινικού δικαστηρίου κατά τα άρθ. 74 και 99 §2 του ΠΚ.

Η απέλαση πρέπει να διαταχθεί σε εκτέλεση απόφασης που εκδόθηκε σύμφωνα με τον νόμο και τηρεί την αρχή της νομιμότητας (εκτός εάν επιβάλλεται το αντίθετο για λόγους εθνικής ασφάλειας) και ο αλλοδαπός πρέπει να έχει το δικαίωμα της ακροάσεως, ώστε να προτείνει επιχειρήματα υπέρ της διαμονής του, και το δικαίωμα να ζητήσει επανεξέταση της υπόθεσής του, ενώ πρέπει να εκπροσωπείται ενώπιον αρμόδιας αρχής. Τα παραπάνω συμπεριλαμβάνονται στο άρθ. 1 του Εβδόμου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ το οποίο κυρώθηκε με τον ν. 1705/1985 και βάση του άρθ. 28 §1 του Συντάγματος υπερισχύει κάθε άλλης εσωτερικής νομοθεσίας.

Στο άρθ. 44 του ν. 2910/2001 περί αλλοδαπών ρυθμίζεται για την Ελλάδα το ζήτημα της διοικητικής απέλασης: έτσι, επιτρέπεται η απέλαση αλλοδαπού :

- εάν έχει καταδικασθεί τελεσίδικα σε στερητική της ελευθερίας ποινή για ένα τουλάχιστον χρόνο ή ανεξαρτήτως ποινής για συγκεκριμένα εγκλήματα (π.χ. προσβολής του πολιτεύματος, προδοσίας της χώρας, λαθρεμπορίας κ.α.) και εφόσον η απέλασή του δεν διατάχθηκε από το αρμόδιο δικαστήριο

- εάν έχει παραβιάσει τις διατάξεις του ν. 2910/2001

- αν η παρουσία του στο ελληνικό έδαφος είναι επικίνδυνη για τη δημόσια τάξη, ασφάλεια και υγεία της χώρας και δεν συμμορφώνεται προς τα καθορισμένα μέτρα αν και έχει πληροφορηθεί.

Το διεθνές δίκαιο απαγορεύει την απέλαση (και έκδοση, για την οποία γίνεται λόγος παρακάτω) όταν υπάρχουν λόγοι που οδηγούν στην πεποίθηση ότι αυτό το πρόσωπο θα κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια. Σ' αυτό συγκλίνει τόσο η διεθνής θεωρία όσο και η διεθνής νομολογία: το ΕΔΔΑ δέχεται ότι "συνιστά απάνθρωπη μεταχείριση η απέλαση, από κράτος, αλλοδαπού, είτε νόμιμα είτε παράνομα εισελθόντος σ' αυτό, σε κράτος όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι αυτό το πρόσωπο θα κινδυνεύσει να υποστεί βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση".

Σύμφωνα με τον ν. 2910/2001, άρθ.44, στοιχ. 6 ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας ύστερα από γνώμη της Επιτροπής Μετανάστευσης, μπορεί και αυτεπαγγέλτως να αναστείλει προσωρινά την απέλαση, όταν αυτό επιβάλλεται από λόγους ανθρωπιστικούς, ανωτέρας βίας ή δημοσίου συμφέροντος, όπως όταν συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι που αφορούν τη ζωή ή την υγεία του αλλοδαπού ή της οικογένειάς του. Ακόμη όταν πρόκειται για σύζυγο ημεδαπού, βάσει του κριτηρίου της πραγματικής συμβίωσης, ενώ και η ύπαρξη τέκνου που ο ένας εκ των γονέων είναι ημεδαπός, θεμελιώνεται από τη νομολογία (ΣτΕ 157/1999) ως λόγος απαγόρευσης της απέλασης

³ Συναφής με την απέλαση είναι η επαναπροώθηση? δηλ. η "εν θερμό αποπομπή του παρανόμως εισελθόντος" αλλοδαπού – δηλαδή χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις και χωρίς άδεια εισόδου στο έδαφος ξένου κράτους και δεν υπέβαλε αίτηση για αναγνώρισή του ως πρόσφυγα και για παροχή ασύλου.

του αλλοδαπού γονέα, ακόμα και στην περίπτωση αναγνώρισης εξωγάμου τέκνου, το οποίο μάλιστα, γεννήθηκε με εξωσωματική γονιμοποίηση.

Σε ιδιαίτερους περιορισμούς υπόκειται η απέλαση κοινοτικών αλλοδαπών .

Ο απελαυνόμενος έχει δικαίωμα, βάσει των ισχυόντων στο Διοικητικό δίκαιο, να υποβάλλει ενώπιον του Τριμελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου αίτηση ακυρώσεως κατά της απόφασης απέλασεως του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, που είναι διοικητική πράξη.

Επίσης, κατά το άρθ. 19 § 9 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. : “απαγορεύονται οι συλλογικές απέλασεις”.

Η μη τήρηση των απαγορεύσεων από ένα κράτος μπορεί να θεμελιώσει διεθνή ευθύνη του κράτους αυτού για κατάχρηση δικαιώματος.

β) Έκδοση

Η έκδοση (όπως και η απέλαση που είδαμε παραπάνω) συνιστά άμεση επέμβαση στη προσωπική ελευθερία του ανθρώπου, αφού πρόκειται για “παράδοση ενός προσώπου από ένα κράτος σε ένα άλλο, με σκοπό να δικασθεί αυτό το πρόσωπο από τα ποινικά δικαστήρια του δεύτερου κράτους για εγκλήματα που έχει διαπράξει και υπάγονται στη δικαιοδοσία αυτού του κράτους ή με σκοπό να υποβληθεί στην εκτέλεση ορισμένης καταδικαστικής απόφασης”(κατά τον ορισμό που δίνει ο Σατλάνης), ωστόσο κρίνεται αναγκαία και επιβάλλεται για την πρόληψη των εγκλημάτων και την ασφάλεια κάθε κράτους.

Το δίκαιο που ρυθμίζει την έκδοση στην Ελλάδα βρίσκεται στις διατάξεις των άρθ. 436-456 ΚΠοινΔ. Βέβαια, η έκδοση διέπεται από διμερείς ή διεθνείς συμβάσεις μεταξύ των κρατών, οι οποίες υπερισχύουν του εσωτερικού δικαίου, πράγμα που προκύπτει αφ’ ενός από το άρθ. 28 §1 του Συντάγματος, όσο και από το τα ίδια τα άρθ. 436-456 ΚΠοινΔ.

Η Ελλάδα πέρα από τις διμερείς συμβάσεις στις οποίες έχει συμβληθεί, έχει υπογράψει και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Εκδόσεως του 1957 (η οποία κυρώθηκε με τον ν. 4165/1961 και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο που την συμπλήρωσε με τον ν.1129/1981). Σήμερα στην Ελλάδα ισχύει η Σύμβαση για την Απλουστευμένη Διαδικασία Εκδόσεως μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε.(η κύρωση της οποίας έγινε με τον ν.2787/2000), η οποία αποσκοπεί στην διευκόλυνση εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Εκδόσεως μεταξύ κρατών-μελών της Ε.Ε.

Η έκδοση ε π ι τ ρ έ π ε τ α ι , σύμφωνα με το άρθ. 437 ΚΠοινΔ, αν το πρόσωπο για το οποίο ζητείται :

1)κατηγορείται για αξιόποινη πράξη, για την οποία απειλείται από νόμο, και στο ημεδαπό κράτος και στο ζητόν την έκδοση, με στερητική της ελευθερίας ποινή με ανώτατο όριο δύο χρόνια και πάνω ή θανατική ποινή

2)έχει καταδικασθεί, από τα δικαστήρια του κράτους που ζητεί την έκδοση, σε στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον έξι μηνών για αξιόποινη πράξη που από το ημεδαπό κράτος και το κράτος που ζητεί την έκδοση χαρακτηρίζεται ως πλημμέλημα ή κακούργημα

3)συναινεί ρητά στην έκδοσή του στο κράτος που ζητεί την έκδοση (εκούσια έκδοση)

Με το άρθ.440 εδ. α’ ΚΠοινΔ κατοχυρώνεται η αρχή της ειδικότητας της αξιόποινης πράξης για την οποία εκδίδεται ο αλλοδαπός.

Η έκδοση σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις παραχωρείται υπό τον όρο ότι : εκείνος για τον οποίο ζητείται η έκδοση δεν πρόκειται να διωχθεί ή να καταδικασθεί στο κράτος, στο οποίο εκδίδεται, ούτε να δοθεί σε τρίτο κράτος, για "άλλες πράξεις"⁴, που τελέστηκαν πριν από την έκδοσή του, εκτός από εκείνη για την οποία εκδίδεται.

Τέλος, κατά το άρθ.452 ΚΠοινΔ "την έκδοση μπορεί να διατάξει ο Υπουργός Δικαιοσύνης" με απόφασή του, μόνο όταν το συμβούλιο γνωμοδοτήσει καταφατικά και αμετάκλητα".

Ωστόσο, ο Υπουργός έχει διακριτική ευχέρεια σχετικά με το αν θα διατάξει την έκδοση αλλά δεν υποχρεούται να ακολουθήσει την απόφαση του δικαστηρίου, κρίνοντας με πολιτικά και όχι μόνο νομικά κριτήρια, καθώς ρόλο παίζουν και οι πολιτικές διαστάσεις της έκδοσης που μπορεί να επιφέρουν διατάραξη των διεθνών σχέσεων.

Κατά την νομολογία του ΣτΕ αυτή η απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης "με την οποία διατάσσεται η έκδοση αλλοδαπού εκζητούμενου, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθ. 452 §1 ΚΠοινΔ, δεν μπορεί να εξαιρεθεί του ακυρωτικού ελέγχου χαρακτηριζόμενη ως "κυβερνητική πράξη" υπό την έννοια του άρθ. 45 § 5 του π.δ. 18/1989 και συνεπώς είναι δυνατή η προσβολή της με αίτηση ακυρώσεως από τον εκζητούμενο"⁵.

Γίνεται δηλ. δεκτό στην νομολογία του ΣτΕ ότι η μη δυνατότητα άσκησης αιτήσεως ακυρώσεως της απόφασης του Υπουργού Δικαιοσύνης περί εκδόσεως αλλοδαπού, αφενός θα καθιστούσε ανέφικτο τον δικαστικό έλεγχο τηρήσεως -εκ μέρους του Υπουργού, όλων των διατάξεων περί εκδόσεως, εσωτερικών και διεθνών, και αφετέρου θα απέκλειε τον δικαστικό έλεγχο του σεβασμού του καθεστώτος προστασίας που θεσπίζει το ελληνικό Σύνταγμα υπέρ των ευρισκομένων στην ελληνική επικράτεια αλλοδαπών, από το κυβερνητικό όργανο.

Και αφού είδαμε πότε επιτρέπεται η έκδοση αλλοδαπού, στο άρθ. 438 ΚΠοινΔ δίνονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες *α πα ρ ε ύ ε τ α ι* η έκδοση :

1)Αν ο εκζητούμενος ήταν ημεδαπός κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης για την οποία ζητείται (*αντίθετα* στο άρθ. 7 της Σύμβασης για την Έκδοση μεταξύ κρατών-μελών της Ε.Ε., που δεν επιτρέπει την άρνηση έκδοσης γι' αυτόν το λόγο).

2)Αν η δίωξη και η τιμωρία του εγκλήματος ανήκει στην αρμοδιότητα των ελληνικών δικαστηρίων, σύμφωνα με τους ελληνικούς νόμους, ανεξάρτητα από το αν έχει ασκηθεί ή όχι ποινική δίωξη.

3)Αν ζητείται για έγκλημα, που κατά το ελληνικό Δίκαιο χαρακτηρίζεται ως πολιτικό, φορολογικό, στρατιωτικό ή του τύπου ή διώκεται μόνο κατ' έγκληση του αδικηθέντος ή όταν προκύπτει ότι η έκδοση ζητείται για πολιτικούς λόγους (*αντίθετα* τα άρθ. 5 και 6 της Συμβάσεως για την Έκδοση μεταξύ κρατών-μελών της Ε.Ε., που επιτρέπουν την έκδοση για πολιτικά και φορολογικά εγκλήματα).

4)Αν επήλθε πριν την απόφαση εκδόσεως νόμιμος λόγος που εμποδίζει τη δίωξη ή την εκτέλεση της ποινής ή αποκλείει το αξιόποινο.

5)Αν πιθανολογείται ότι ο εκζητούμενος πρόκειται να καταδιωχθεί, από το κράτος στο οποίο παραδίδεται, για πράξη διαφορετική από εκείνη για την οποία ζητείται η έκδοση.

⁴ Ως άλλη πράξη δεν νοείται διαφορετικός νομικός χαρακτηρισμός αλλά διαφορά στα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης.

⁵ Ποινικός Λόγος 4/2001, απόφ. ΣτΕ 2190/2001, σελ. 1499.

6) Αν υπάρχουν λόγοι οι οποίοι δημιουργούν την πεποίθηση ότι ο εκζητούμενος κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια στο κράτος το οποίο ζητεί την έκδοση (σύμφωνα με το άρθ. 3 της Σύμβασης της Νέας Υόρκης του 1984, που κυρώθηκε με τον ν. 1782/1988).

7) Αν ο αλλοδαπός διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας, σύμφωνα με το άρθ. 5 § 2, εδ γ' του Συντάγματος. Ως τέτοια θα πρέπει να νοείται, κατά τον Σατλάνη, η δράση για την εθνική ελευθερία κατά ξένης κατοχής (όπως ήταν η γερμανική στην Ελλάδα), κατά αποικιοκρατικής δύναμης ή ρατσιστικού καθεστώτος, η δράση για τη θρησκευτική ελευθερία, η δράση για την πολιτική ελευθερία εναντίον δικτατορικού καθεστώτος και η δράση των εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων που αποβλέπουν στην απόκτηση της αυτοδιάθεσης ενός λαού (όπως π.χ. ο Παλαιστινιακός) και “που δεν στερούνται του χαρακτήρα τους από το γεγονός ότι μεμονωμένοι φανατικοί που δεν ελέγχονται προβαίνουν σε τρομοκρατικές ενέργειες”.

Ως προς το τελευταίο, ο Άρειος Πάγος δέχεται -όπως ισχύει στον Χάρτη των Η.Ε., ότι δράση υπέρ της ελευθερίας, για την οποία απαγορεύεται η έκδοση, είναι και η δραστηριότητα του διωκόμενου για την πραγμάτωση της αρχής της αυτοδιάθεσης των λαών, απέκλεισε όμως από αυτή τις τρομοκρατικές ενέργειες. Κατά μία άποψη (Αργ.Καρρά) με τη συνταγματική διάταξη καλύπτεται η δράση αλλοδαπού που καταφεύγει στην Ελλάδα, εφόσον αυτή συνδέεται με κατάλυση πολιτικής εξουσίας χωρίς δημοκρατική νομιμοποίηση και ότι η δράση αυτή μπορεί να θεμελιώνει και πολιτικά εγκλήματα, δεν μπορεί όμως να περιλαμβάνει τρομοκρατικά εγκλήματα.

Σχετική είναι η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης της 27/01/1977 “περί καταστολής της τρομοκρατίας”, την οποία υπέγραψαν και επικύρωσαν ορισμένες μόνο χώρες της Ευρώπης (η κύρωση από την Ελλάδα με τον ν. 1789/1988) και έχει ως βασικό αντικείμενο την αποπολιτικοποίηση μιας σειράς “τρομοκρατικών πράξεων” ώστε να μην ισχύουν ως προς αυτές οι ευεργετικές διατάξεις σχετικά με την έκδοση, που αφορούν τα πολιτικά εγκλήματα και κυρίως η απαγόρευση έκδοσης.

Ακόμη, συμβάσεις ειδικότερου αντιτρομοκρατικού προσανατολισμού που ρυθμίζουν το δίκαιο της διεθνούς ποινικής δίωξης των δραστών τέτοιων εκδηλώσεων και ιδίως ρυθμίζουν το καθεστώς της έκδοσής τους (όπως η Σύμβαση της Χάγης του 1970⁶, η Σύμβαση του Μόντρεαλ του 1971⁷, η Σύμβαση της Νέας Υόρκης του 1973⁸ και η Δ.Σ του ΟΗΕ της 17/12/1979⁹) απαριθμούν ειδικά τις επίμαχες παράνομες πράξεις και τις αποκλείουν από την κατηγορία του πολιτικού εγκλήματος ώστε να καθίσταται δυνατή η έκδοση.

Υποστηρίζεται ότι η συνταγματική διάταξη του άρθ. 5 § 2, εδ. γ' δεν προστατεύει τους στρεφόμενους κατά ενός φιλελεύθερου δημοκρατικού καθεστώτος αλλά τους μαχόμενους για τα θεμελιώδη δικαιώματα –ατομικά, κοινωνικά, πολιτικά, και για την προστασία ή αποκατάσταση ενός φιλελεύθερου και δημοκρατικού πολιτεύματος και ότι η δράση υπέρ της ελευθερίας περιλαμβάνει και την εθνική ελευθερία, αλλά όχι και τα εγκλήματα τρομοκρατίας (Αθ. Ράικος).

⁶ “Για την καταστολή της αεροπειρατείας”

⁷ “Για την καταστολή παράνομων πράξεων κατά της πολιτικής αεροπλοΐας”

⁸ “Για την πρόληψη και καταστολή πράξεων που στρέφονται κατά των διπλωματικών αντιπροσώπων και άλλων διεθνώς προστατευόμενων προσώπων”

⁹ “Για τις πράξεις ομηρίας “ως εκδηλώσεις διεθνούς τρομοκρατίας””

3. Πρόσφυγες – Πολιτικό άσυλο

Οι αλλοδαποί, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, δεν έχουν έννομη αξίωση εισόδου στην Ελλάδα όπως οι Έλληνες: αξίωση που πηγάζει από την ιθαγένεια και μόνη, αλλά χρειάζονται ειδικές διαδικασίες. Εξαίρεση σ' αυτόν τον κανόνα αποτελεί η περίπτωση των προσφύγων.

“Πρόσφυγες” είναι τα πρόσωπα, τα οποία ένεκα ορισμένων γεγονότων και δικαιολογημένου φόβου ότι θα υποστούν διώξεις λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων (στις περιπτώσεις αυτές γίνεται αδιακρίτως λόγος για πολιτικούς πρόσφυγες) βρίσκονται έξω από τη χώρα της οποίας έχουν την ιθαγένεια¹⁰ και δεν μπορούν εξαιτίας του παραπάνω φόβου ή δεν επιθυμούν να ζητήσουν την προστασία της χώρας αυτής, ή εκείνα τα πρόσωπα τα οποία δεν έχουν καμία ιθαγένεια, βρίσκονται ένεκα τέτοιων γεγονότων εκτός της χώρας όπου έχουν τη συνήθη διαμονή τους, και δεν μπορούν ή ένεκα του φόβου τους δεν επιθυμούν να επιστρέψουν σ' αυτή (σύμφωνα με τον ορισμό που δίνεται για τους πρόσφυγες στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το νομικό καθεστώς των προσφύγων, όπως συμπληρώθηκε από το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 (που κυρώθηκαν αντιστοίχως με το ν.δ. 3989/1959 και τον α.ν. 389/1968). Τα πρόσωπα αυτά ζητούν συνήθως (πολιτικό) άσυλο από τη χώρα υποδοχής¹¹.

Αν και ειδική συνταγματική διάταξη για τους πρόσφυγες δεν υπάρχει, προκύπτει διασταλτικά από το άρθ.108 του Συντάγματος, που προβλέπει την υποχρέωση του κράτους να δεχθεί και να μεριμνήσει για τους Έλληνες ομογενείς που έρχονται στην Ελλάδα ως πρόσφυγες.

Οι πρόσφυγες όμως δεν έχουν δικαίωμα εισόδου και εγκατάστασης στην Ελλάδα.

Το π.δ. 61/1999 ρυθμίζει τη διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών ως προσφύγων, ανεξάρτητα του πώς εισήλθαν στην Ελλάδα. Σύμφωνα με το άρθ. 1 του συγκεκριμένου διατάγματος “αλλοδαπός ο οποίος δηλώνει προφορικά ή εγγράφως ενώπιον οποιασδήποτε ελληνικής αρχής στα σημεία εισόδου στην ελληνική επικράτεια ή εντός αυτής, ότι ζητεί άσυλο σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951, όπως τροποποιήθηκε, καθώς προείπαμε, από το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967, και μέχρι την οριστική κρίση του αιτήματός του, δεν επιτρέπεται η καθ' οιονδήποτε τρόπο απομάκρυνσή του από τη χώρα”.

Η αίτηση κοινοποιείται στον εν Ελλάδι εκπρόσωπο του Έπατου Αρμοστή των Η.Ε για τους πρόσφυγες και η κρίση για την αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας γίνεται από ειδική διοικητική επιτροπή, στην οποία μπορεί να παραστεί τόσο ο αιτών (ώστε να ασκήσει το δικαίωμα της ακροάσεως) όσο και ο εκπρόσωπος του Έπατου Αρμοστή των Η.Ε.

Ανθρωπιστικοί είναι κυρίως οι λόγοι που δίνουν τη δυνατότητα έγκρισης προσωρινής παραμονής διάρκειας ενός έτους σε αλλοδαπό, του οποίου η αίτηση αναγνώρισης προσφυγικής ιδιότητας απορρίφθηκε. Τέτοιοι λόγοι είναι κατά το άρθ. 8 π.δ. 61/1991 κυρίως :

1 η αντικειμενική αδυναμία απομάκρυνσης ή επιστροφής του αλλοδαπού στη

¹⁰ Μπορεί να είναι και ανιθαγενείς ή απάτριδες, που δεν έχουν ιθαγένεια, είτε γιατί δεν απέκτησαν, είτε γιατί την έχασαν.

¹¹ Ο πρόσφυγας είναι μια κατάσταση παρεμφερής με αυτήν του “ικέτη” στην αρχαία Ελλάδα, ο οποίος εθεωρείτο πρόσωπο ιερό και τελούσε υπό την προστασία του Ξένιου Δ

χώρα καταγωγής ή συνήθους διαμονής του για λόγους ανωτέρας βίας

2 η συνδρομή στο πρόσωπο του ενδιαφερομένου της ρήτρας μη επαναπροώθησης του άρθ. 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης της Ρώμης του 1950 “περί προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου (ν.δ. 53/1974) ή του αντίστοιχου άρθρου της Σύμβασης της Νέας Υόρκης του 1984 κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας(που κυρώθηκε με τον ν. 1782/1988) που ορίζει ότι : “1. Κανένα Κράτος –Μέρος δεν θα απελαύνει, δεν θα επαναπροωθεί, ούτε θα εκδίδει πρόσωπο σε άλλο κράτος, όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι αυτό το πρόσωπο θα υποστεί βασανιστήρια”.

Ξεκινώντας λοιπόν από τη στιγμή εισόδου κάποιου αλλοδαπού στο έδαφος της Χώρας, ο οποίος δεν έχει καθώς οφείλει τα νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα και στον οποίο δεν διενεργείται ο απαραίτητος διαβατηριακός και αστυνομικός έλεγχος στοιχειοθετείται ως προς αυτόν η αξιόποινη παράβαση του άρθ.4 §§ 1-3 του ν. 1975/1991.

Στην νομολογία έχουν παρατηρηθεί διάφορα φαινόμενα ως προς τις καταστάσεις αυτές. Από τις πιο εμπεριστατωμένες όμως γνώμες που έχουν διατυπωθεί είναι αυτή της μειοψηφίας στην απόφαση 271/1997 ΤρΠλημΓυθ , όπου υιοθετείται μια “ανοικτή” και ανθρωποκεντρική αντίληψη, όπως σχολιάζεται από τον Ν.Κουράκη

Έτσι, με τη βάση ότι η θέσπιση της ποινικής κύρωσης σε περίπτωση εισόδου αλλοδαπού χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, γίνεται με ρητή επιφύλαξη (άρθ. 4 § 3 του ν. 1975/1991) των διατάξεων της Πολυμερούς Σύμβασης της Γενεύης και του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης -οι οποίες αποτελούν πλέον εσωτερικό δίκαιο με την κύρωσή τους από το ν.δ. 3989/1959 και α.ν. 389/1968 αντίστοιχα, και υπερσχύουν κάθε άλλης αντίθετης διάταξης (σύμφωνα με το άρθ.28 § 1 του Συντάγματος), θεσπίζεται ότι οι συμβαλλόμενες στη Σύμβαση χώρες (άρθ. 31 § 1 της Σύμβασης της Γενεύης) δεν θα επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις σε πρόσφυγες λόγω παράνομης εισόδου ή διαμονής, αν αυτοί προερχόμενοι απ’ ευθείας από τη χώρα όπου η ζωή ή η ελευθερία τους απειλείται κατά την έννοια του άρθ.1 της Σύμβασης αυτής, εισέρχονται ή βρίσκονται ήδη επί του εδάφους χωρίς άδεια με την επιφύλαξη ότι :

- ✓ θα παρουσιαστούν αμελλητί στις αρχές της χώρας
- ✓ θα δώσουν επαρκείς εξηγήσεις για την παράνομη είσοδο και διαμονή

Θεσπίζεται έτσι, με τις παραπάνω διατάξεις *προσωπικός λόγος απαλλαγής* των προσφύγων από την ποινή· η εξακρίβωση όμως των προϋποθέσεων του προσωπικού λόγου απαλλαγής εναπόκειται στην ουσιαστική κρίση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας μέχρι να εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση.

Το ΣτΕ για πρώτη φορά αντιμετώπισε το ζήτημα, βάσει του δικαίου των προσφύγων, το 1985 (βλ. ΣτΕ, Ολ. 830/1985), σήμερα στη νομολογία του ΣτΕ υπάγονται και τα εξής :

- ένα πρόσωπο είναι μεν πολιτικός πρόσφυγας εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις του άρθ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης, πρέπει όμως να σημειωθεί ακόμα ότι :
  - για να αναγνωρισθεί ένα πρόσωπο ως πολιτικός πρόσφυγας δεν απαιτείται να προέρχεται απ’ ευθείας από τη χώρα της ιθαγένειάς του (όπως ορίζει το άρθ. 31 της Σύμβασης) αλλά μπορεί να προέρχεται και από τρίτη χώρα , αρκεί να συντρέχουν οι λοιποί νόμιμοι όροι για την αναγνώρισή του.
  - εφόσον η Ελλάδα δεν έχει διατυπώσει επιφύλαξη περί του εδάφους σύμφωνα με

το άρθ.1, υποπαρ.2,εδ.1 της Συμβάσεως, είναι αυτονόητο ότι τα γεγονότα που καθιστούν κάποιον πολιτικό πρόσφυγα μπορούν να λάβουν χώρα σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη.

- η εμφάνιση του αλλοδαπού, που διήλθε παράνομα τα σύνορα της Χώρας, επιβάλλεται να γίνει αμελλητί, δηλ. χωρίς υπαίτια καθυστέρηση.

Ως προς τα παραπάνω, συναφής είναι η απόφαση υπ' αριθμ. 3103/1997 του ΣτΕ η οποία έκρινε ως αντίθετη στο άρθ. 1^Α της Σύμβασης της Γενεύης τη διάταξη άρθ. 25 § 1, στοιχ β', του ν. 1975/1991 (όπως ίσχυε πριν την τροποποίησή του με το άρθ. 2 του ν.2452/1996) κατά το οποίο είναι απαράδεκτη η αίτηση αλλοδαπού, αν δεν προέρχεται απ' ευθείας από τη χώρα, όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία του. Ακόμη δέχθηκε ότι η αίτηση για αναγνώριση παρανόμως εισελθόντα αλλοδαπού ως πρόσφυγα δεν αποκλείεται να υποβληθεί και σε άλλη -πλην του σημείου εισόδου του αρχή, εφόσον αυτό δικαιολογείται από τις ειδικές συνθήκες της κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης.

Εκείνο που λαμβάνεται ιδιαίτερα υπόψη ως προς τις ειδικές συνθήκες είναι τόσο οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζει ο πρόσφυγας στη ξένη γη (άγνοια γλώσσας, άγνοια κοινωνικού περιβάλλοντος, ο φόβος των συνεχών διώξεων στη χώρα του, που τον αναγκάζουν να κρύβεται, ενδεχόμενη προκατάληψη κλπ.) όσο και ο νομικός κανόνας “ουδείς υποχρεούται εις τα αδύνατα”.

Οι πρόσφυγες για όσο χρόνο παραμένουν στην Ελλάδα (νομίμως ή παρανόμως) έχουν από τη Σύμβαση της Γενεύης ορισμένα δικαιώματα σε βαθμό εξίσωσής τους με τους αλλοδαπούς. Επιπλέον, έχουν τα αυτονόητα δικαιώματα που κατοχυρώνουν για τους αλλοδαπούς ο ν. 2910/2001, το Σύνταγμα, η ΕΣΔΑ και τα δύο Διεθνή Σύμφωνα του ΟΗΕ.

Για όσα προβλήματα προκύπτουν για τους πρόσφυγες και για τη γενικότερη προστασία τους, λειτουργεί η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Ο Ύπατος Αρμοστής υπάγεται κατευθείαν στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ και κατά σχόλιο του Σατλάνη, πάντα τη θέση αυτή κατείχε πρόσωπο έμπιστο στις ΗΠΑ και “οσάκις παρεξέκλινε της γραμμής αυτής έχανε τη θέση του”.

Στην Ελλάδα, υφίσταται το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες που μεριμνά για τα προβλήματα των προσφύγων.

Εκείνο που πρέπει να αναφερθεί είναι η σημασία της τυχόν καταδίκης του πολιτικού πρόσφυγα για το έγκλημα της παράνομης εισόδου στη χώρα. Προφανώς οι συνέπειες θα είναι ολέθριες, τόσο για την ελευθερία του όσο και τη ζωή του (αν είναι δυνατό να νοηθεί βέβαια ζωή δίχως ελευθερία, κάτι που δεν ανήκει στα πλαίσια αυτής της εργασίας). Συγκεκριμένα, την καταδίκη του θα ακολουθήσει η απέλασή του έξω από την ελληνική επικράτεια (άρθ. 74 ΠΚ και 27 ν. 1975/1991) και άρα την παράδοσή του στις δικωτικές αρχές της χώρας καταγωγής του· αυτό ακριβώς δηλαδή από το οποίο προσπάθησε να διασωθεί μέσω της διαφυγής του.

Κεφάλαιο Δ

Η σημασία της ελευθερίας κινήσεως για τον άνθρωπο

Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος της ελευθερίας εισόδου σε μία χώρα και εξόδου από αυτήν αποδεικνύει τη σημασία του ίδιου του δικαιώματος και τη σημασία που αποδίδει σ' αυτό τόσο ο συνταγματικός νομοθέτης όσο και οι πολίτες.

Είναι εκείνο το δικαίωμα που επιτρέπει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, αφού ο καθένας είναι ελεύθερος να επισκέπτεται νέους τόπους, να βιώνει διαφορετικές συνθήκες και να συναντά άλλους πολιτισμούς· επιτρέπει την απόλαυση του δικαιώματος στη ζωή και την υγεία, εφόσον αλλοδαποί που κατατρέχονται από τη χώρα καταγωγής ή διαμονής τους μπορούν να εξέλθουν από αυτή την χώρα και να γλιτώσουν κυριολεκτικά τη ζωή τους και να ψάξουν ακόμα, καλύτερη τύχη και μεταχείριση σ' έναν άλλο τόπο.

Ωστόσο, οι σημερινές πρακτικές απογοητεύουν τους οραματιστές του παρελθόντος που καθιέρωσαν –αν και αργά η αλήθεια είναι– ξεπερνώντας τους φόβους και την ενδοστρέφεια τους, το δικαίωμα κίνησης. Η Ε.Ε. προτείνει καθιέρωση κοινής μεταναστευτικής πολιτικής, θυσιάζοντας στο βωμό της οικονομίας τα ανθρώπινα δικαιώματα για τα οποία τόσο πολύ δείχνει να ενδιαφέρεται μέσα από τις συμβάσεις της. Προτείνεται η κατ' αναγκαστική μετανάστευση και η δημιουργία “στρατοπέδων συγκέντρωσης” αλλοδαπών σε συγκεκριμένες χώρες (π.χ. Κύπρος) με στόχο τη φτηνή εργασία και την απάνθρωπη, υπό συνθήκες κονσερβοποίησης, απέλαση. Η Αμερική μεγαλώνει το φάσμα των ανεπιθύμητων, δίχως λόγο, στα εδάφη της και φροντίζει να περνούν τα σύνορά της μερικοί μονάχα “επίλεκτοι”, -καταστρατηγώντας την αρχή της ισότητας, με κριτήριο “τα ωραία τους τα μάτια” μιας και προωθείται σύστημα κατάργησης του διαβατηριακού ελέγχου και καθιέρωσης ελέγχου της ίριδας των ματιών.

Τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις αποτελούν αντανάκλαση του τρόπου ζωής του ανθρώπου. Η συρρίκνωσή τους σημαίνει και τη συρρίκνωση της ζωής μας. Βέβαια, ίσως εμείς οι ίδιοι να έχουμε περιορίσει τόσο τη ζωή μας ώστε δεν καταλαβαίνουμε την επιτελούμενη από τα όργανα εξουσίας συστολή, και μόνο το μέλλον θα μας δείξει τι ακριβώς συμβαίνει.

Περίληψη

Τα όσα προηγήθηκαν αποτελούν αναφορά στο δικαίωμα της ελευθερίας εισόδου σε μία χώρα και εξόδου από αυτήν στο γενικότερο πλαίσιο της ελευθερίας κινήσεως. Έγινε προσπάθεια ώστε να αναλυθούν επαρκώς οι οριοθετήσεις και οι προϋποθέσεις που τίθενται από το Ελληνικό Σύνταγμα, την εσωτερική και διεθνή νομοθεσία καθώς και την νομολογιακή πρακτική, όσον αφορά την είσοδο και έξοδο από τη χώρα Ελλήνων και αλλοδαπών αλλά και εκείνων των ανθρώπων που κατατρέχονται από κακουχίες και ανήκουν στην ειδική κατηγορία των προσφύγων.

Όλα όσα αναλύονται στις παραπάνω σελίδες έχουν ως άξονα το άτομο και το πόσο η κίνησή του επηρεάζει την κοινωνία: αναγνωρίζουν δηλαδή την ελευθερία της κίνησης σαν ένα δικαίωμα “ατομικό και κοινωνικό” και άρα άξιο ενδιαφέροντος.

Review

All the above are a report in the right of freedom to enter in a country and expense from this, in the more general frame of movement. There has been an effort to analyze sufficiently the delimitations and restrictions that are placed by the Greek Constitution, the internal and international legislation as well as the jurisprudential act, with regard to the entry and expense from the country as long as Greeks and foreigners are concerned, but also those who suffer from fear and belong to the special category of refugees.

All that are analyzed, depend on the person its self and in the issue of the way his movement affairs in the society ; they all mean to recognize the right of movement as an “individual and social ”right , which worth our interest.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- Ⓢ *“Ουκρανίδα, σύζυγος Έλληνα”* , ΣτΕ 2400/2000, Τμήμα Δ΄, Το Σύνταγμα (Το Σ) 2/2001, σελ. 363.

- Ⓢ *“Παράνομη μεταφορά λαθρομεταναστών”* , 271/1997 ΤρΠλημΓυθ, Ποινική Δικαιοσύνη (ΠοινΔικ) 11/2000, Έτος 3^ο , σελ. 1075 επ.

- Ⓢ *“ Εκζητούμενοι αλλοδαποί και Υπουργός Δικαιοσύνης ”* , ΣτΕ 2190/2001, Ποινικός Λόγος 4/2001, σελ. 1499 επ.

- Ⓢ *“Αίτηση αναγνώρισης πρόσφυγα”*, ΣτΕ 3103/1997 Δ΄Τμήμα, Ποινική Δικαιοσύνη(ΠοινΔικ) 11/2000, Έτος 3^ο , σελ. 1080 επ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) Ένωση Ελλήνων Συνταγματολόγων – “Οι συνταγματικές ελευθερίες στην πράξη”, Α΄ Συνέδριο, Αθήνα 13-15 Οκτωβρίου 1983. Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, σελ. 59-60.

2) Βενιζέλος Ευάγγελος Β. – “Ζητήματα συνταγματικών ελευθεριών” (Πορίσματα από τη νομολογία. Το άρθρο 25§3 του Συντάγματος, Η χρήση του άρθ. 106 του Συντάγματος (Σημειώσεις για το μάθημα των “Ατομικών Ελευθεριών” στο ΣΤ΄ εξάμηνο του Νομικού Τμήματος Θεσ/κης) Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1986.

3) Λαγτόγλου Π.Δ. – “Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Α΄”. Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα 1991,σελ. 220-225 / 282-316.

4) Μπελαντής Δημήτριος - “Αντιτρομοκρατική νομοθεσία και αρχή του κράτους δικαίου” , Ινστιτούτο Ελληνική Συνταγματικής Ιστορίας και Συνταγματικής Επιστήμης. Μελέτες 6, Διεύθυνση :Γ. Κασιμάτης, σελ. 117-120 / 181-191.

5) Παραράς Πέτρος Ι. – “Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου”. Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.403-406.

6) Ράικος Αθανάσιος – “Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα”. Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα 2002, σελ. 652-655.

7) Σακελλαρίου Νικόλαος Κ. – “Το σύστημα πληροφοριών Schengen” Επιμέλεια : Παυλόπουλος Προκόπης Β. – Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα 1988, σελ. 105-112.

8) Σατλάνης Χρήστος Νικ.- “Εισαγωγή στο δίκαιο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων”. Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα 2003, σελ. 245-264.

9) Χρυσόγονος Κώστας Χ. – “Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα” , 2^η Έκδοση Αντ.Ν.Σάκκουλα 2002, σελ. 205-208.

10) Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου – “Το Νέο Σύνταγμα” – Πρακτικά συνεδρίου για το αναθεωρημένο Σύνταγμα 1975/ 1986/ 2001. Επιμέλεια : Τσάτσος Δ.Θ. – Βενιζέλος Ευ. Β. – Κοντιάδης Ξ.Ι. , Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, σελ. 58-62.

11) Τα περιοδικά :

- i. Ποινική Δικαιοσύνη 2000 (11/2000 ,Έτος 3^ο ,σελ. 1075 επ.)
- ii. Ποινικός Λόγος 2001 (4/2001 , σελ. 1499 επ.)
- iii. Το Σύνταγμα 2001 (2/2001 , σελ. 363-368)